

УДК 330:35

СУЧАСНІ ТРЕНДИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ З РОЗЛИВУ МІНЕРАЛЬНИХ ВОД ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Дідович Ю.О.

Стаття присвячена дослідженню стану та тенденції розвитку підприємств з виробництва напоїв у Закарпатській області. Проаналізовані інституціональні фактори, ступінь ділової активності підприємств, рівень ефективності використання робочої сили, структура витрат.

Ключові слова: підприємство, мінеральні води, ділова активність, ефективність, витрати.

ВСТУП

Закарпаття має великий природно-рекреаційний і курортний потенціал. Основним рекреаційним ресурсом області є мінеральні та термальні води. Виявлено і досліджено понад 360 різних за хімічними та лікувальними властивостями джерел мінеральних вод, які не поступаються за якісними показниками відомим водам Кавказу, Чехії, Польщі, Франції.

Мінеральні води джерел Закарпаття широко використовуються не тільки в лікувальних закладах, а й розливаються підприємницькими структурами та використовуються населенням як лікувальні або столові. Наявність мікроелементів у складі мінеральних вод, зокрема, гідрокарбонату натрію, кремнієвої кислоти, бору, дає повне право віднести їх родовища до унікальних, а їх воду до високоефективної і цінної при використанні для лікування та профілактики захворювань травного тракту, обміну речовин, системи виділення. На даний час виробляються і добре відомі споживачам такі

Дідович Ю.О., викладач кафедри економіки, менеджменту та маркетингу УжНУ

типи вод: “Лужанська”, “Поляна Купель”, “Плосківська”, “Поляна Квасова”, “Шаянська”. Це дозволило активізувати бізнес з бутелювання мінеральної води, що в свою чергу надає можливості населенню споживати мінеральні води та оздоровлюватися дистанційовано від їх джерел.

Таким чином, мінеральні води є ресурсом, який значною мірою формує ефективність економічного розвитку Закарпатської області, і тренди в галузі певною мірою впливають на конкурентоспроможність регіону. Тому метою даної роботи є дослідження стану розвитку підприємств з розливу мінеральних вод, що дозволить обґрунтувати пропозиції з вдосконалення управління ними на основі впровадження таких сучасних механізмів як стратегічне управління та впровадження інноваційних технологій.

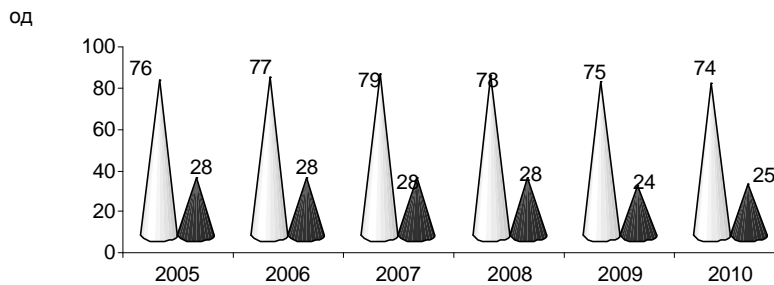
Робота складається з двох розділів. У першому розділі поставлена проблема дослідження. Другий містить аналіз підприємств та характеристику сучасних трендів їх розвитку.

При проведенні аналізу використані методи динамічних рядів, порівняння, середніх показників та інші. Джерелом статистичної інформації слугує довідка Головного Управління статистики у Закарпатській області.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У 2010р. видано 33 спеціальні дозволи (ліцензії) на користування родовищами мінеральних вод, з них 9 – на геологічне вивчення (у тому числі дослідно-промислово розробку) та 24 – на експлуатацію.

Станом на 1 січня 2011р. в ЄДРПОУ налічувалось 74 суб'єкти, основним видом діяльності яких зареєстровано виробництво мінеральних вод та безалкогольних напоїв. Динаміка кількості зареєстрованих підприємств та які здійснювали виробництво за даним видом діяльності за останні шість років виглядає наступним чином:

□ Кількість зареєстрованих суб'єктів ■ Кількість суб'єктів, які займалися виробництвом мінеральних вод та безалкогольних напоїв

Рис. 1 Динаміка кількості підприємств Закарпатської області, які займалися виробництвом мінеральних та безалкогольних напоїв у 2005-2010 році

Як свідчать дані, кількість зареєстрованих суб'єктів за аналізований період зменшилася, що певною мірою обумовлено нестабільністю економічної ситуації в цілому.

Упродовж 2000–2007 рр. у харчовій промисловості спостерігався приріст промислового виробництва. Однак, кризові явища, які мали місце в економіці країни, не могли не позначитися на підприємствах з виробництва харчових продуктів та напоїв. Внаслідок чого у 2008–2010рр. допущено спад обсягів виробництва і на підприємствах з розливу мінеральних вод.

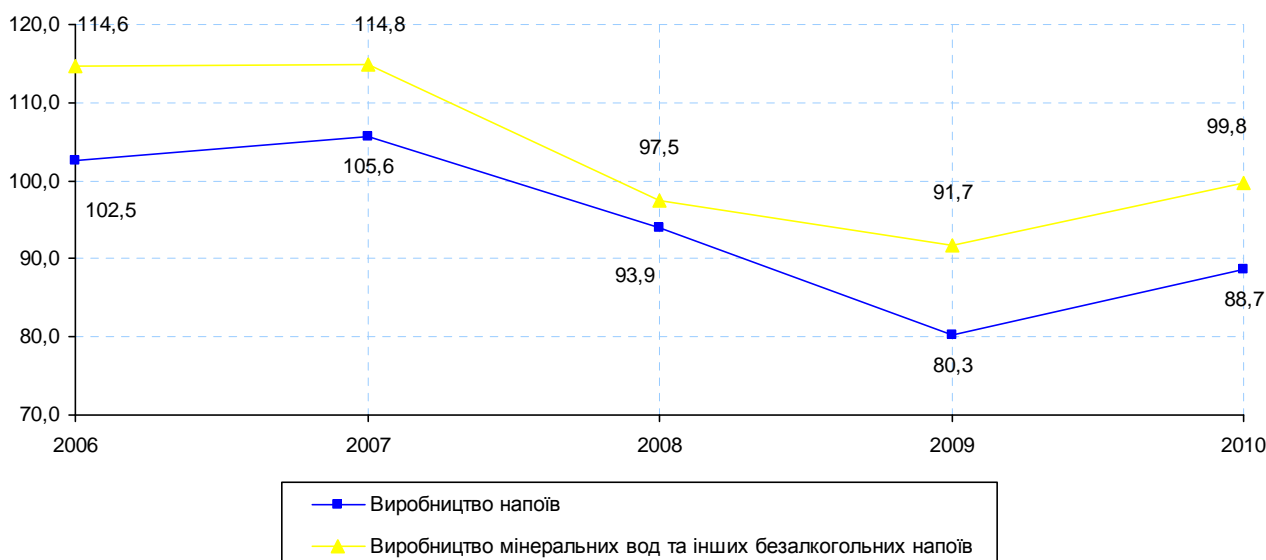
У минулому році, порівняно з 2009р., суттєво зменшено виробництво інших газованих вод, квасу, мінеральних вод з додаванням цукру. Водночас, вироблено більше на 26,1% непідсолоджених неароматизованих вод, на 20,8% – газованих мінеральних вод, на 10,2% – газованих мінеральних вод. Найбільшими за обсягами розливу мінеральної води є ТДВ “Свалявські мінеральні води”, ТОВ

“Аква-Поляна”, ТОВ “Плосківський завод мінеральних вод”, ВАП “Шаяни”, МПП “Алекс”. Виробництво мінеральних вод та безалкогольних напоїв наведено у таблиці 1.

У структурі реалізації напоїв третина відпущеної продукції належить підприємствам з виробництва мінеральних вод та безалкогольних напоїв. За 2010р. ними реалізовано продукції на суму 190,2 млн.грн.

Основним ринком збуту мінеральних вод є територія України. В основному продукція реалізовується через торгову мережу магазинів Закарпатської області, Києва, Одеси, Львова, Харкова, Дніпропетровська, частково – на експорт в Російську Федерацію, Білорусь, Канаду, США, Угорщину та Словаччину.

У 2010р. витрати на реалізацію продукції (товарів, послуг) підприємствами з виробництва мінеральних вод та безалкогольних напоїв склали 159,1 млн.грн.

Примітка: Розрахунок індексів за 2006–2008рр. здійснювався ланцюговим методом на підставі помісячних індексів, обчислених за даними підприємств про вартість виробленої продукції за місяць у порівнянних цінах. Індекси починаючи з 2009р. розраховані за новою методологією. Цей розрахунок базується на даних про динаміку виробництва за постійним набором товарів-представників та структури валової доданої вартості за базисний рік (за базисний прийнято 2007р.).

Рис. 2 Індекси виробництва напоїв на підприємствах Закарпатської області у 2006-2010 роках

Таблиця 1 Склад виробництва води (тис.дал) на підприємствах Закарпатської області у 2006-2010 роках

	2006	2007	2008	2009	2010
Води натуральні мінеральні негазовані	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹
Води натуральні мінеральні газовані	12427	14659	14246	12903	14214
Води газовані інші	83	52	57	19	8
Води непідсолоджені, неароматизовані інші	193	375	358	636	802
Води, включаючи мінеральні і газовані, з додаванням цукру і речовин підсолоджувальних чи ароматизуючих інших	933	896	654	405	300
Квас	43	30	14	12	4
Напої безалкогольні інші	... ¹	... ¹	–	–	–

¹ Відповідно до Закону України “Про державну статистику” інформація конфіденційна.

Серед основних галузей переробної промисловості у 2010р. більш ніж на третину зросли ціни у виробництві харчових продуктів та напоїв, при 11,5% рік тому. Водночас незначне зростання цін (на 2,4%) відбулося у виробництві мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв.

За підсумками 2010р. на підприємствах з виробництва мінеральних вод та безалкогольних напоїв чисельність штатних працівників склала 561 особу.

За 2010р. штатним працівникам галузі нараховано фонд заробітної плати в сумі 9836,8 тис.грн. Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника у 2010р. становила 1461,2 грн., що на 5,2% більше від показника по харчовій промисловості та на 18,8% менше, ніж у промисловості в цілому.

Одним із важливих показників діяльності підприємств є енергоозброєність виробничого процесу, яка характеризує склад і потужність енергетичного обладнання і кількість спожитої електроенергії. За енергетичною оснащеністю підприємства з виробництва мінеральних вод та безалкогольних напоїв посідають перше місце серед виробників продуктів харчування та напоїв.

У 2010р. підприємствами даного виду діяльності, що відносяться до великих та середніх, спожито 7045 тис.кВт·год електроенергії, що становить третину загальної кількості спожитої електроенергії у харчовій промисловості.

Майже чверть енергетичного обладнання харчової промисловості зосереджено на підприємствах з виробництва мінеральних вод та безалкогольних напоїв. Потужність енергетичного обладнання склала 5,8 тис.кВт.

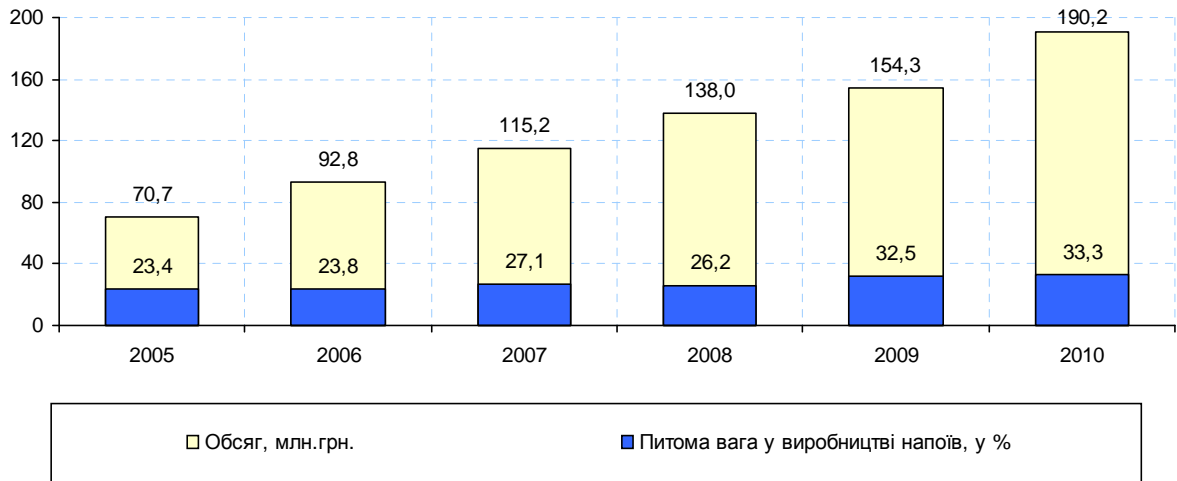

Рис. 3 Динаміка обсягів реалізації продукції підприємств з виробництва мінеральних вод та безалкогольних напоїв та їх частка у виробництві напоїв

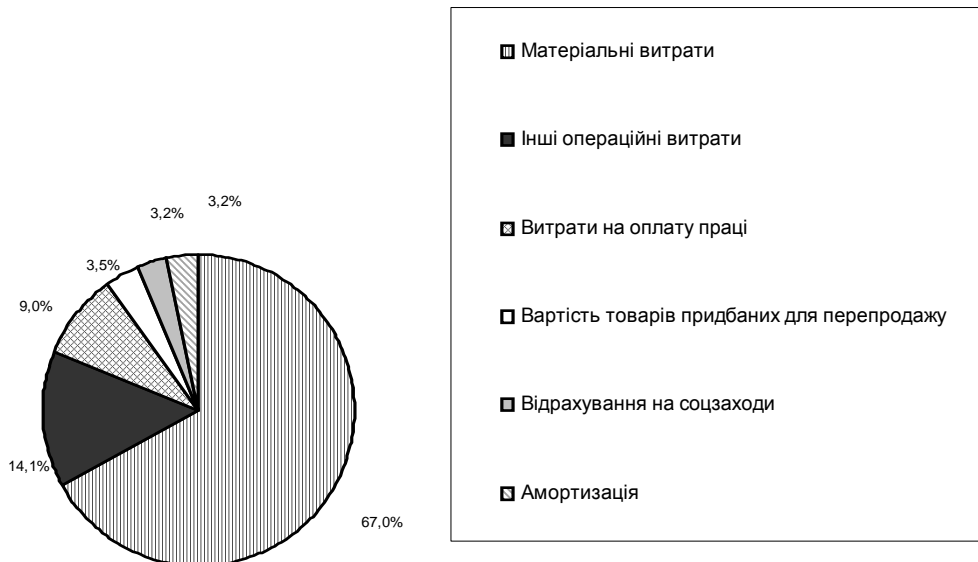

Рис. 4 Структура витрат на реалізацію продукції підприємств з виробництва мінеральних вод та безалкогольних напоїв у 2010 році

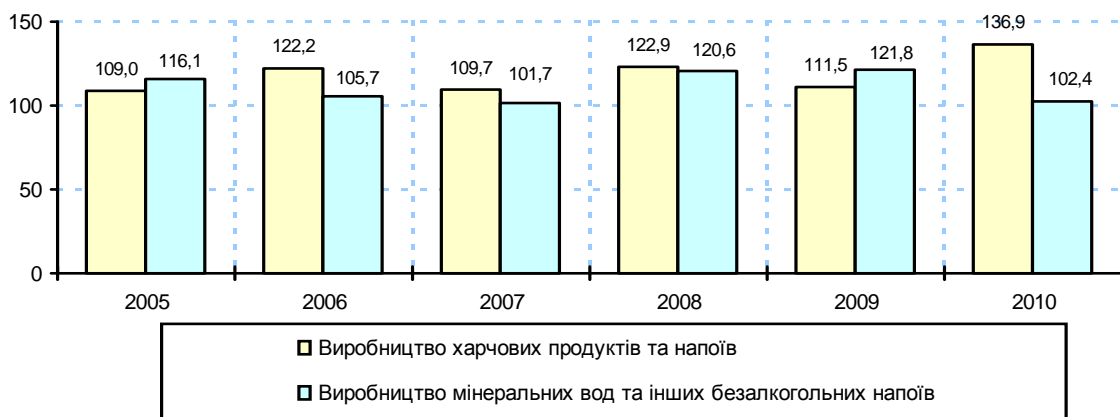
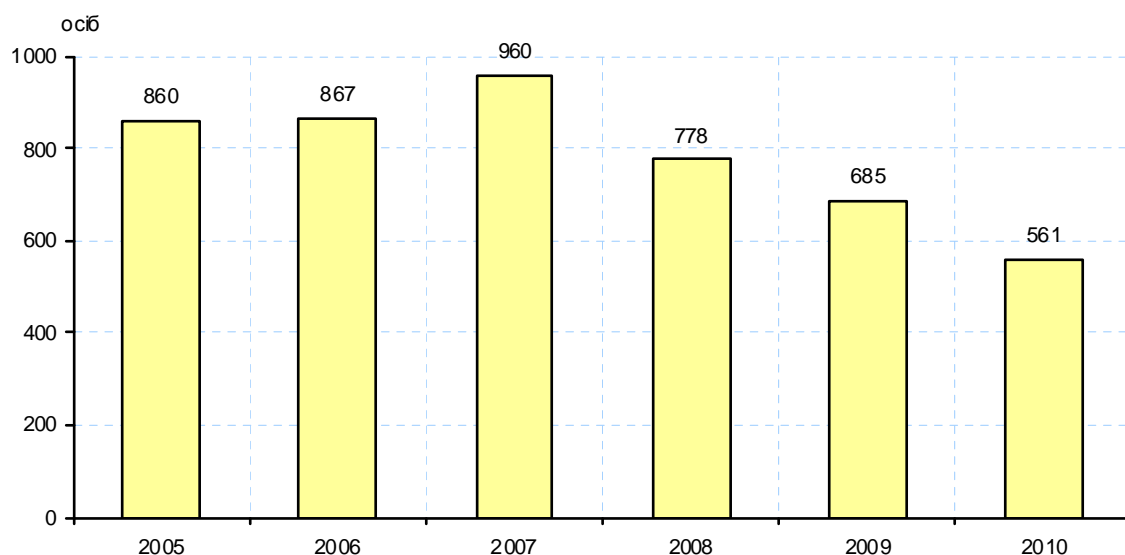

Рис. 5 Динаміка індексів цін (до грудня попереднього року, %)

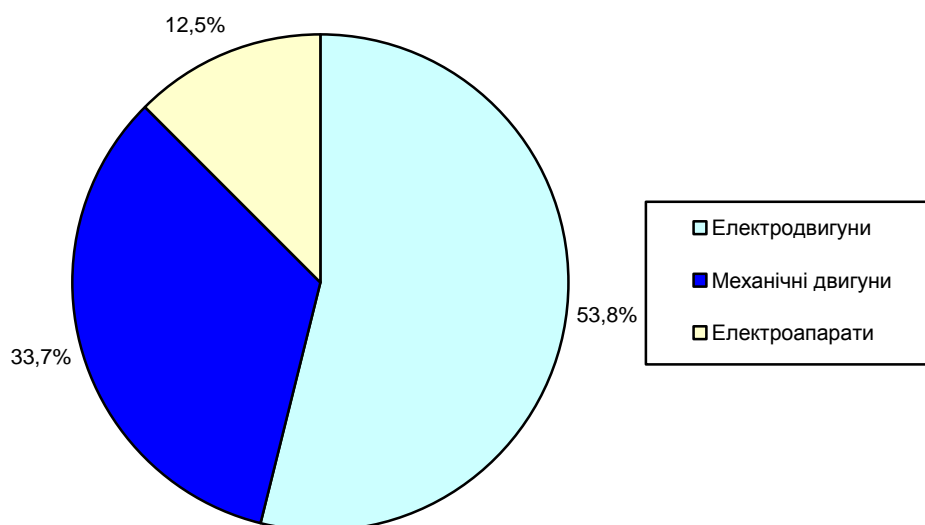
Примітка. До 2009р. включно дані наведено без урахування найманих працівників статистично малих підприємств і фізичних осіб-підприємців. За 2010р. дані наведено по підприємствах, установах, організаціях та їхніх відокремлених підрозділах із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб. Безпосереднє співставлення з відповідними даними попередніх років є некоректним.

Рис. 6 Динаміка середньорічної чисельності штатних працівників на підприємствах з виробництва мінеральних вод та безалкогольних напоїв

Резерви для видобутку мінеральних вод в області наявні, не використовуються в достатній мірі. Зокрема, через відсутність ліцензії не використовується свердловина №5-к Полянського родовища, свердловина №5-р Оленівського родовища, свердловини №20 і 21 Нелипінського родовища, Гірськотисянське родовище. Все ще проблематичним залишається питання затвердження зон санітарної охорони Голубинського родовища (ліцензіати ДП

„Санаторій „Квітка полонини”, ТОВ „Маргіт”, ЗАТ „Кришталеве джерело”).

Поряд з цим і надалі залишається актуальним розширення та ефективне використання ресурсів питних, мінеральних та термальних вод області. Зокрема, Драгівське родовище мінеральних вод використовується тільки на 5%, Сойминське використовується менше відсотка, Дравецьке родовище в цьому році взагалі майже не використовувалось.

Рис. 7 Структура енергетичної потужності підприємств з виробництва мінеральних вод та безалкогольних напоїв за 2010 рік

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що на підприємствах з виробництва мінеральних вод спостерігається тенденція до зростання ділової активності. При збільшенні обсягів виробництва спостерігається зменшення чисельності персоналу, що свідчить про підвищення продуктивності продуктивності праці та підвищення ефективності діяльності підприємств даного виду економічної діяльності в цілому. Дослідження показало, що підприємства є привабливою сферою прикладання праці внаслідок того, що рівень заробітної плати значно вище показника по харчовій промисловості області.

Достатньо високою залишається енергомісткість продукції. Майже чверть енергетичного обладнання харчової промисловості

зосереджено на підприємствах з виробництва мінеральних вод та безалкогольних напоїв.

Отже, область володіє значно більшими можливостями використання та виробництва мінеральних вод. Недосконалість та часта зміна чинного законодавства з питань надання спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами призвели до втрати часу на проведення геологорозвідувальних робіт. Як наслідок, побудовані заводи не використовують потужності з розливу мінеральної води, відновлені санаторії не мають права її використовувати для лікування, втрачаються робочі місця та податки.

В подальшому дослідженні заплановано проаналізувати вплив діяльності підприємств розвиток регіональної харчової промисловості на розвиток регіональної економіки в цілому.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Довідка Головного Управління статистики у Закарпатській області.